

KÖNYVEINK ÉS NEMZETI KULTÚRÁNK.

A REVUE DES DEUX-MONDES egyik utóbbi száma «U n p é r i l pour l'esprit français. La crise d u l i v r e» címmel figyelemreméltó cikket közöl arról a komoly veszedelemről, amely a népek érdeklődésének középpontjában álló francia kultúrát a könyvek árában beállt fokozatos drágulás folytán nemcsak terjeszkedésében fenyegeti, de alapjában támadja meg. A könyv árának folytonos emelkedése a háború előtti árak kétszeresét is eléri, a nemzetközi nagy valuta-különbségek miatt pedig a külföld részére lassanként mind hozzáférhetlenebbé válik a francia könyv s ezáltal a francia szellem külföldi befolyása egyre csökken.

Hálátlan és szomorú feladat volna, ha e sok helyen felhangzó francia aggodalom hű tolmácsolásával a magyar könyvellátási viszonyokra igyekeznénk rávilágítani. Pedig a franciák aggodalma sem csupán rémlátás. Mit szólunk, mivel védekezzünk azonban mi magyarok, mikor látunk kell, hogy pénzünk értéksülyedése miképen rántja maga után napról-napra egyre jobban nemzeti művelődésünk legfőbb támaszát, könyveinkbe lefektetett irodalmunkat? Amikor látjuk, hogyan lesz a 30—50-szeresen drágább magyar könyv a háborús tőkebefektetés és felhalmozás egyik mindinkább általánossá váló eszközévé, hogy tűnik el a magyar szellem a köröskörül fölburjánzó célzatos destruktív kiadványok mögött, hogyan veszítenek évtizedek munkájával fáradtságosan összehordott nagy könyvtáraink s céltudatosan fejlesztett közművelődési és népkönyvtáraink a magyar könyvnek mind ritkábbá és hozzáférhetlenebbé válása és a váratlan erővel kifejlődő olvasási szenvedély miatt ma már alig pótolható értékükből; hogyan kell elveszítenünk a kulturális kapcsolatot hazánk négy világtáján tőlünk elszakított és elnemzetietlenítésre ítélt testvéreinkkel, a külföld magyarságával, a kivándorlottakkal, az idegen fajok közt nemzeti érzésüket már alig-alig megőrizni tudó honfitársainkkal?

Ha igaz, amit a francia cikk írója mond, hogy az egész művelt világ szemmel tartja most a francia szellemnek irodalmában összpontosuló fölényét, milyen indokokat sorakoztassunk mi fel, ha rágondolunk, hogy az erőszakos béke nemzetünket alapjában rendítette meg? Életképességünk igazolására fel kell használnunk most minden eszközt, meg kell feszítenünk minden erőnket, hogy ezeréves kultúránk eredményeit a külföld előtt a legszelesebb körben ismertté tegyük.

A magyar kultúrára, a magyar könyvre hatalmas szerep vár nemzetünk talpraállításában. A komoly veszélyhez méltó céltudatos törekvéssel kell újraébreszteniünk, fejleszteniünk, nevelniünk a magyar műveltségben rejlő nemzeti öntudatot. A könyv hatalmas eszközével kell ébrentartanunk

és fokoznunk a nemzeti összetartozás érzetét a határainkon kívül szorult testvéreinkkel s a népművelés nagy munkájához könyveinkből kell erős támasztópillért építenünk.

Ha az utóbbi évek sajtóhadjárataira gondolunk, azokra a titkos és nyílt küzdelmekre, melyekkel ellenségeink egyrészt nemzeti összetartásunkat igyekeztek megbontani, másrészt pedig határainkon kívül és belül életképességünk és kulturális múltunk tanúbizonyságait akarták hazugságaik mögé rejtteni és megsemmisíteni: nemzeti kultúránk oly hatalmas ellenfelét látjuk az ellenünk irányuló könyvek szellemében, hogy a legerősebb védelemre kell gondolnunk. Védekeznünk kell itt hon a nemzetetlen sajtótermékek kiszorításával s a legkiválóbb magyar írók műveinek fokozott terjesztésével, felvilágosítani nemzetünket kiváló írók népszerűsítő tudományos műveivel, felvilágosítani a k ü l f ö l d e t a magyar írók munkáinak kitűnő fordításaival és a nemzetünket ismertető könyvek hosszú sorozatával.

A világháború előtti gazdasági fellendülés korszaka hazánk kulturális életének is gyümölcsöző korszaka volt. Bárha nagy költők, különösen nagy szellemek nem is világították át ezt a kort, nemzeti művelődésünk átlagos színvonalat magasra tudtuk a béke éveit alatt emelni. Iskoláink fejlődtek, szaporodtak, tudományos intézményeink és egyesületeink száma és munkássága egyre fokozódott, új színházak, új múzeumok keletkeztek s a magyar könyvkiadás, mely évszázadok óta csupán félénken tengődött, a kiegyezés óta talán sohasem remélt termékenységgé fejlődött. A tudománynak önmagáért való művelése mellett felismerték a nemzet egyetemleges műveltségében rejlő hatalmas erőt s szerény eszközökkel bár és a meg nem értéssel sokszor dacolva megkezdték munkájukat az állami és társadalmi szabadoktatási intézmények, nemes célul az iskolán kívüli népművelést tűzve ki. Könyvekkel, szórakoztatva oktató olvasmányokkal igyekeztek ébrentartani és fokozni a magyar népben mindig élénken élő tudásvágyat, szaporítani, támogatni a magyar közművelődési központokat, A nemzetiségi vidékek magyarságának műveltsége emelésével igyekeztek a nemzetiségek közeledését és a magyar nemzeti eszme terjeszkedését biztosítani. Fejlesztették az ifjúság szellemi nevelését, a középosztály műveltségét, megkönnyítették a tudományos kutatók munkáját.

A világháború derékban törte ketté közművelődésünk sok szép reménnyel kecsegtető fejlődésmenetét. A hat évi rettenetes éremegfeszítés és vérvesztés után tűnt csak ki igazán, hogy a magyarság erkölcsi és politikai ereje mennyire műveltségében összpontosul, mennyire fontos, hogy műveltségének magas fölényével kiemelkedjék a szomszédos nemzeti államok közül, melyek évtizedes propagandával fajunk értékét a külföld előtt nevetésséggé gyalróvá kicsinyítették. Most váltak csak igazán veszedelmes hibákká kultúrpolitikánk túlságba vitt takarékoságai és tévedései.

A háború súlyos gazdasági következményeit könyviparunk és kereskedelmünk is végzetten megérezte. Bár az első években a megcsappant érdeklődés és a teljes bizonytalanság miatt némileg csökkent is a könyvek ára, pénzünk elértéktelenedése folytán csakhamar rohamosan emelkedni kezdett s ma már az eredeti boltiárak 30—50, sőt százszorosára drágult.

A népművelés szempontjából legfontosabb művek elfogytak s új kiadásokra nincs is remény. Az állam és egyesületek által létesített könyvtárak fejlesztése és szaporítása alig lehetséges. Az iskolai könyvtárak kiegészítése és gyarapítása még hatványozódott költségek mellett is a legnagyobb nehézségekkel jár. Ismeretterjesztő és tudományos könyvek alig jelennek meg s így a háború alatt még jobban olvasáshoz szokott nemzetünk a lassanként egészen elnyűtt és egyébként is nagyon kevés közművelődési könyvtár használata mellett túlnyomó részben a gombamódra szaporodó, jórészt destruktív célzatú könyvkiadóvállalatok csekély értékű könyveinek vásárlására és olvasására van szorítva.

Idegenben élő testvéreink vagy hozzá sem juthatnak a magyar könyvhöz, vagy pedig azokat olvassák drága pénzen, amit a könyvügynökök a legnagyobb haszonnal tudnak importálni a megszállott területre vagy a külföldre. A könyvtár-adományozások megszűntével mindjebban megszakad az az évek munkájával nehezen megszőtt hálózat, mellyel népművelési kultúrpolitikánk népünk gondolkozását helyesen irányítani igyekezett, elvesztjük a kulturális kapcsolatot a faluval, a megszállott területek és a külföld magyarságával és félő, hogy lassanként kicsúszik kezünkől a kezdeményezés az egész vonalon.

A Revue des deux-Mondes szerencsés cikkírójának az említett cikk folyamán már módjában is van beszámolni arról, hogy mit tettek a franciák a kultúrájukat s még inkább a francia szellem terjeszkedésének imperialista törekvését fenyegető veszély gyors elhárítására. A francia kiadók társaságot alapítottak Maison du livre français névvel, mely a legfontosabb könyveket kisebb alakban, takarékos, de jó kötésben és nagy példányszámban hozza forgalomba, úgy hogy ezzel a könyvek ára jóval olcsóbbá válik.

Megszoktuk, hogy Németországot mindig a legolcsóbb könyvek hazájának tudjuk, mégis a németek még jóval a háború előtt szükségesnek látták oly altruista társaságok alapítását, melyek a német könyvek színéjévé legolcsóbban és legjobb kiadásokban minél több példányban terjesszék el a hazai és külföldi németiség között. A Borromäus-Verein, a Comenius-Gesellschaft, a Dürerbund, vagy pedig a nálunk legismertebb Deutsche Dichter Gedächtnisstiftung stb. évtizedek munkájával több milliónyi kitűnő német könyvet adtak részben ingyen, részben pedig csekély önköltségi áron a közönségnek és a népkönyvtáraknak.

Máshol olyan nagy férfiak, mint Franklin, Carlyle, Ruskin, Dickens, Lubbock indítják meg a harcot a destruktív, erkölcstelen irodalom ellen s terjeszteni igyekeznek a nemzeti jövő érdekében a «legjobb könyveket». Nem elégszenek meg azzal, hogy csak kitűnő kritikai bibliográfiákban sorolják fel ezeket, de hatalmas tőkét gyűjtve szépen és olcsón mindenkihez el is juttatják.

Hosszú sorát említhetném a nemzeti irányú altruista könyvkiadó intézményeknek, melyeket az összes művelt országokban mindenütt virágozni látunk. Egyik-másik áldásosan behálózza az egész földet, mint pl. a nálunk is hálával emlegetett British and Foreign Bible

Society, mely egymaga több mint 240 millió példányban összesen 432 nyelvre lefordítva osztotta szét 1804 óta az egész világon a könyvek könyvét: a Bibliát.

Magyarország a háború előtt sok igyekezettel sokat is termelt a könyvparban, de sajnos, a legnagyobb tervszerülenséggel. Míg egyes tudományzakokban s egyes nemzetek irodalmának átültetésében sokszor az egészen jelentéktelen művek sorozatosan jelentek meg, addig ép oly fontos, sőt legfontosabb irodalmak teljesen műveletlenül maradtak. Különösen súlyosan kellett ezeket a hiányokat érezni a közművelődési és népkönyvtárak szervezésénél. Kiváló szépirodalmi művek, a divatosabbak kivételével, új kiadásban többet meg sem jelentek. Összefoglaló népszerű tudományos művekben szégyenteljes hiányaink voltak. Tudományos intézeteink és társaságaink buzgó munkásságuk dacára sem keresték egymással az érintkezést, hogy ezek a hiányok valamiképen áthidalhatók legyenek s a szükséges műveknek minél jobb választéka legyen kéznél a nemzetművelés nagy céljaira.

Így állhatott elő az a szomorú helyzet, hogy irodalmunknak sok jeles terméke ma már szinte ismeretlenségbe veszett, kiváló idegen írók legszebb munkái pedig magyar fordításban meg sem jelentek. A szerzői jogvédelem idejének túlságba vitt kitolása többet ártott, mint használt nemzetünknek, mert a legfontosabb művek csekély kivétellel oly drágán kerültek forgalomba, hogy közművelődésünkre hatással alig lehettek. Petőfi költeményei az egykoronás olcsó kiadás révén a legszelesebb rétegek közkinccsévé váltak, de ugyanakkor Arany János és a többi nagyok munkái drágaságuk folytán már a békében is csak a vagyonos osztályhoz szóltak. Az iskolai oktatás ekép a legjobb könyvek hiánya miatt legfőbb támaszát nélkülözte, mert lelkesedéssel megindított nagyobb gyűjteményes vállalataink, melyek ennek a feladatnak betöltésére leginkább hivatva lettek volna és a közművelődés szempontjából sok kiváló művet adtak ki a még több jelentéktelen között, a tervszerűtlen munkaprogramm és a szellemi irányítás helyébe lépő üzleti szempontok folytán céljuktól mindinkább eltávolodtak.

Ennek az alapján véve mégis improduktív termelésnek oka azonban nemcsak a tervszerűtlen és az ingatag tömegizlésnek hódoló üzleti szempontú kiadói vállalkozások túltengésében és céltalan versengésében rejlik. Kiváló íróink műveinek háttérbe szorítása a destruktív sajtó felmagasztalt nagyságai mellett már tervszerű politikája volt a nemzetietlen elemeknek. Ma pedig, mikor a mindenképen elhelyezkedni kívánó háborús tőke még erősebben vetette rá magát a könyvkiadó vállalkozásra, a szépszándékú nemzeti mozgalmak és tőkegyűjtések mellett is sokkal ríkítóbban és fenyegetőbben indult meg a sajtó munkája, mint valaha.

Nemzeti újjászerveződésünk munkája kultúrpolitikánk új céljaival mindenben egy úton jár: meg kell erősíteni a nemzeti érzést a magyarságban városban és vidéken, itthon és idegenben, a társadalom minden osztályában. Meg kell tennünk a legnagyobb erőmegfeszítést, hogy elláthassuk a határokon innen és túl élő magyarságot a magyar irodalom színe-javával,

a világirodalom igazi értékeivel, a tudományos művek széleskörű népszerűsítő sorozatával. Petőfi, Arany, Jókai élesszék újra hangos szavakkal a nemzeti összetartozás érzését.

A nemzetnevelés e nagy feladatának megoldási lehetőségeit fejtegetve, elsősorban is egy fontos elvi kérdést kell eldöntenünk. Melyik társadalmi osztály szellemi szükségleteit vegyük kiindulópontul, más és más kiadványok szükségesek-e az ifjúság, a munkásság és a képzetebb középosztály érdeklődésének felköltésére és kielégítésére?

Szabadoktatási kultúrpolitikánknak mindent meg kell tennie, hogy a legközvetlenebb módon elősegítse a középosztály, a közép- és főiskolai ifjúság művelődését s ugyanakkor tervszerűen jó olvasmánnyal kell ellátnia a kevesebb képzettségű és korlátozottabb érdeklődésű földműves- és ipari munkásosztályt is. Ezenkívül gondoskodnia kell elemi és középiskoláink könyvtárainak gyarapításáról és kiegészítéséről.

A munkásosztály, az ifjúság és az értelmiség olvasmányainak megkülönböztetése régebbi kultúrpolitikusainknak jóakarató tévedése volt, kik a nemzetrontó ponyvaolvasmányok kiszorítása végett népieskedő falusi tárgyú füzetek olvasásához szerették volna szoktatni a falusi népet és külön gyermekeknek szerkesztett ifjúsági irodalommal ellátni a gyermeket. A könyvtárak olvasási statisztikája azonban erősen rációfól arra a hitre, hogy a nép a népies, a gyermek a gyermekekről szóló történeteket olvassa és keresi. Ma már a paedagógusok is mindinkább belátják, hogy a nép, az ifjúság és az értelmiség olvasmányai között egyáltalán nincs lényegbeli különbség, csupán fokozati. Ez a fokozat pedig nem nagyobb, mint a középosztály alsó és felső értelmiségi fokának különbsége. A falusi nép a városi tárgyú történetekre, a szegény a gazdagok és előkelők életére kíváncsi, a gyermek a felnőttek szerepébe játssza be magát, csak az érdekl, amit a nagyok csinálnak s bizony a középosztály érdeklődése is nagyon tömeglélektani szabályszerűséggel oszlik meg. Egyben azonban egyetért minden olvasó: az igazán jól és nem túl fárasztóan megírt regényt, verset egyformán szívesen olvassa öreg és fiatal. Elég, ha e pontnál csak Jókai és Petőfi nagy népszerűségére utalok, vagy a mozielőadások útján népszerűsített külföldi regényekre (Quo vadis?, Nyomorultak stb.).

De melyek azok a könyvek, amelyeket nyugodtan adhatunk mindenki kezébe? A szépirodalmi művek jegyzékének összeállításánál nagyon fontos, hogy a művek exakt irodalmi értékét a mai ember konkrét ítéletének szempontjából bíráljuk el. Az irodalmilag értékes művek nagy számától kell ezért eltekintenünk, amelyek ma tömegolvasásra teljesen alkalmatlanok. A remekírók műveinek hosszú sorozata a közönségre ma már sok tekintetben inkább riasztólag, mint vonzólag hat. Viszont kerülni kell az irodalom csupán divatos nagyságait, a nemzetietleneket, az erkölcs ellen vétőket: kiemelni a hazafias irányzatot, az ethikai érzést. Nem szabad tehát csak az irodalomtörténetekre támaszkodva keresni a leghíresebb és legfőbb munkákat, a kijelölésben döntő szavuk van az egyes nemzetek kritikai bibliográfiáinak, melyek a mű paedagógiai értékének

mérlegelésével, a tömeg-olvashatóság szempontjából, továbbá az olvasási statisztikák figyelembevételével egyhangúlag vagy nagy szótöbbséggel jelölik meg a legjobb könyveket. Egy ilyen jegyzék összeállítása sohasem történhetik egy ember mindenképen csak egyoldalú ítélete alapján, már csak azért sem, mert több százezer könyv átolvasása szükséges hozzá. Elfogulatlan és igazságos munkát csak úgy végezhetünk, ha a kérdéssel foglalkozó minden nemzetiségű és pártállású szakemberek és bizottságok tanulmányainak végső eredményeit vetjük össze egymással. A legjobb könyvek kérdésének ma már igen gazdag irodalma van, mely a helyes középút eltalálását sokban megkönnyíti.

Azonban amint különbséget teszünk az olvasók érdeklődési és értelmi-ségi foka között, épúgy válogatnunk kell a legjobb könyvek csoportjában is. Míg a középosztály nagy közönségének szellemi irányítására a kiváló műveknek minél nagyobb választéka szükséges, addig a munkás-ság és ifjúság kezében, valamint a népkönyvtárakban az olvasmányok célszerűtlen felhalmozása nemcsak fölösleges, de határozottan káros is. Helytelen politika volna tehát a legjobb könyvek sorozatát teljes egészében népkönyvtárakká avatni, mert a népművelés alsóbb fokozataiban kellő eredményt csak a legfontosabb műveknek nagy példányszámban, de aránylag kis választékban való terjesztésével fogunk elérni.

Ugyanez az elv áll, ha kissé korlátozottabban is, a népszerűsítő tudományos művekre is. Ha a műveltebb középosztály kezében alig nélkülözhető elvontabb tárgyú elméleti vagy részletező szakmunkák a népkönyvtárak gyarapítására kevésbé alkalmasak is, az összefoglaló és gyakorlati irányú népszerű művek (földrajz, természetrajz, mezőgazdaság, technika stb.) ennek a célnak is megfelelnek. Ha az olvasmányok megérthetési színvonalát itt egy hajszálnyival inkább magasabban, mint alacsonyabban állapítjuk meg, akkor talán ezáltal is csak közművelődésünk fokozását szolgáljuk.

Nemzeti kultúrpolitikánk rekonstruálásánál nemcsak az a feladat vár ránk, hogy az országunk töredékén megmaradt s nagy részben használhatatlanná vált városi és vidéki könyvtárakat újra használhatóvá és forgalmassá tegyük. Új könyvtárak alapítása is szükséges, hogy minden magyar könyvhöz juthasson. Ezenkívül célszerű politikával a nép könyvgyűjtési törekvéseit is fel kell ébreszteniünk, hogy önzetlen áron minél több jó könyvet oszthassunk szét s ezzel ne csak a hamar pusztuló népkönyvtárak esetleges túlforgalmát csökkentjük, de sikeresen versenyez-hessünk a nép között épen nagy olcsóságuk miatt nagy számmal terjedő destruktív kiadványokkal. A könyvek olvasatásával így nagyobb hatást is fogunk elérni, mert hiszen a mindig kéznél levő saját könyvet sokszor kézbe is veszi, újra meg újra elolvassa az egész család. Különösen nagy számmal kell terjeszteni e könyvek javát jutalmak alakjában az iskolai ifjúság körében és népszerűsíteni a tulajdon szeretetével együtt járó bibliofil érzést, hogy ezáltal rendszeres olvasáshoz szoktassuk őket. El kell juttatni minél nagyobb számban a megszállott területeken lévő és a külföldi, elsősorban az amerikai magyarság kezébe, kik magyar könyvhöz vagy drága pénzen is csak alig, vagy egyáltalán nem is juthatnak.

Nagy feladatok várnak a magyar könyvre, nagy hiányok, szomorúan nagy szükségletek várnak kielégítésre. Honnét vegyük az erőt, kitől kérjük a segítséget a magyarság könyvellátásának mind égetőbbé váló szegénységében? Ha gazdasági elerőtlenedésünkben is csak saját erőnktől várhatjuk az újjáépülést, mennyire inkább egyedül kellene maradnunk nemzeti kultúránk újjászervezésének nagy munkájában? Bár mai súlyos körülményeink között nem is gondolhatunk rá, hogy az olcsó és jó magyar könyvet a *Maison du livre français*-hoz hasonló altruista egyesülésben egyedül könyvkiadóvállalataink útján hozzuk forgalomba, mégis mindent meg kell tennünk, hogy egy olyan nemzeti könyvkiadó vállalkozást szervezzünk, mely könyvtárpolitikánk nagy munkájához megadja a szükséges erős alapot. Meg kell teremtenünk egy olyan **m a g y a r k ö n y v s o r o z a t o t**, mely egyszerű és izléses kiállításban, méltányos és **ö n z e t l e n** árért minden magyarnak hozzáférhetővé tegye egyrészt a **m a g y a r é s v i l á g i r o d a l o m** igazi értékeit kitűnő kiadásban, illetve fordításban, másrészt pedig a **t u d o m á n y o k m i n d e n á g á t** összefoglaló és részletező kitűnő feldolgozásokban. A sorozat kiépítése előre pontosan megszabott irányban olyképp történjék, hogy évek múlva minden irányban egységesen kibontakozva a legtágabb kört ölelhesse fel.

Ennek a nagy vállalkozásnak összekötő kapocsnak, összegezett éredővonalnak kell lennie úgy irodalmi, tudományos és közművelődési társaságaink és egyesületeink, mint ezek és egész társadalmunk között. Mindnyájunknak keresnie kell és megtalálnia benne a maga munkakörét. Ne csak az állam, ne csak a város, ne csak a középosztály áldozzon érte, de a falu és a nép is. Minden városnak, minden megyének van egy irodalmi, vagy történelmi nagysága, akinek a nevét nemcsak a környékbeliek, de az egész nemzet hálaival emlegeti. Aki népünk lelkét ismeri, tudja, hogy milyen nagy büszkesége Debrecennek Csokonai, Komáromnak **J ó k a i**, Biharnek Arany, Szatmárnak **K ö l c s e y**. Mit jelentenek a száműzött, vagy leigázott erdélyi magyarnak, székelynek **K e m é n y** regényei, Fülöp Áron epikája, **B e n e d e k** meséi. Mennyire benne él a felvidéki ember **M i k s z á t h** műveiben, a délmagyarországi **H e r c z e g F e r e n c** regényeiben, Fekete lovas-ában. Ha arról van szó, hogy teljes erőnkkel új és erős hanghoz juttassuk mindazokat, akik tollukkal nagyobb elismerést vívtak ki nemzetünknek, mint mások fegyverrel: egy lelkes hangú felhívásra országos nagy mozgalomnak kell megindulnia, hogy egy nagy nemzeti **ö n z e t l e n** vállalkozás keretében nagy íróink munkáinak kiadását szűkebb szülőföldjük társadalmának anyagi és erkölcsi segítségével megvalósítsuk.

Pedig a kulturális segítséget nemcsak nemzetünk határain belül kereshetjük, de igen szépen előnyünkre fordíthatjuk az entente-államok nem csekély érdeklődését is, mellyel az angol, francia és olasz szellem imperialista terjeszkedése érdekében szívesen támogatják kulturális mozgalmainkat. Nagy íróik, nagy embereik műveinek tiszteletteljes elismerése és terjesztése igen sokkal javítaná a külföldnek rólunk alkotott véleményét.

És ha a szépirodalmi rész nehéz munkájában ilyen sok helyre fordulhatunk segítő munkáért, támogatásért, mennyivel inkább tehetjük ezt

a tudományos rész feldolgozásánál. Minden szak ápolására kiváló szakembereink és társaságaink osztozhatnának ez egységes munkában, legelői a Magyar Tudományos Akadémiával, a Kisfaludy- és Petőfi-Társasággal. A magyar tudományos társaságok, intézetek és kultúrpolitikuskaink egyesült erővel, helyes munkamegosztással egy közös cél elérésére egyesülve oly hatalmas munkát végezhetnének, hogy a sokkal szervezettebb külföldi tudósvilág ilyen irányú munkásságát is utólérhették. Ennek a nemzet egészéhez szóló enciklopédikus könyvsorozatnak fel kell ébreszteni és fokozni a tudásvágyat minden magyar lelkében, előkészíteni és irányítani az elvontabb és részletezőbb magyar tudományos irodalmat minden ágában. Nagyobb piacot teremteni tudományos kiadványainknak és egységes célt mutatni tudósainknak. Részt kell venniük a terjesztés nagy munkájában nemzetvédő hazafias és közművelődési egyesületeinknek ép úgy, mint a külföldi magyar egyesületeknek. Szerveznünk, egyesítenünk és megosztanunk kell a magyar tudományos munkát, hogy nemzeti művelődésünknek minél hatalmasabb lökést adjunk és a külföld szemében minél nagyobb tekintélyre emelkedjünk.

Ne legyen az új magyar kultúrpolitika láncolatos folytatása a közelmúlt törekvéseinek. Ne fussunk idegen nagy költők hírnevének szivárványa után, míg nemzeti nagyságainknak nem mutattunk be kellő áldozatot. Amazok eszméivel és kérdéseivel egy egész világ foglalkozik, míg mi nagyjainkkal is egyedül maradunk. A mai tudomány alig áttekinthető nagy rendszerében ne törekedjünk a részletezésre ott, hol hiányoznak az alapvető munkák. Ne legyen a tudományos irodalomnak külön nyelvezete, amelyet csak kevesen érthetnek, ne az írói tekintélyt keressék tudósaink, de a tudományok népszerűsítésére az őszinte közvetlenséget.

Ne kívánjunk pompás díszkiadásokat, irodalomtörténeti célzatú és épen ezért kisebb körre számító nagy és drága remekíró sorozatokat. Ne foglaljuk enciklopédikus kiadványainkat tekintélyes nagy kötetekbe, melyek sokkal drágábbak, mintsem hasznosak lehetnének és sokkal terjedelmesebbek, mint hogy új és új kiadásokban és átdolgozásokban lépést tudnának tartani a tudományok rohanó vagy lassú, de állandó fejlődésével. Az a kicsiny pár íves kötet célszerű alakjával és ép ezért mindenkinek hozzáférhető olcsó voltával aránytalanul többet tehet a népművelés szolgálatában, mint a legszebb díszkiadások. Új kiadásaik könnyen kiküszöbölhetik az első kiadások alig elkerülhető hibáit és hátrányait s mindig nyomom követhetik a tudományok haladását. Nem is szükséges a hasonló külföldi nagy enciklopédikus könyvkiadó vállalkozások nagy sikerére és elterjedtségére gondolnunk, ha már az itt felsorolt előnyök is igazolják, hogy a jövő a kis alakú és tömör beszédű könyveké.

Ne törekedjünk arra az elérhetetlenül nagy feladatra, hogy a tudomány egész rendszere minden részletének művelését magyar tudósok munkájától várjuk. Egyesült erőnk sem elegendő erre! A nem nemzeti vonatkozású szakokban nemcsak rászorulunk, de egyenesen szükséges is, hogy a céljainknak kiválóan megfelelő külföldi szakmunkák fordításaival megtoldjuk erőnket. Egyre nő azoknak a nemzetközi kiadványoknak a száma, melyek egyes tudományrészeket az igazán legkiválóbb különböző

nemzetiségű szaktudósok tollából egyszerre több nyelven, közös kiadásban bocsájtanak közre. Az ilyen nagyértékű munkálatokban minden erőnkkel részt kell vennünk, mert nemcsak szakirodalmunk gazdagodását éadjük el velük, de nemzeti kultúránk külföldi dokumentálását is. Határozott célul kell kitűznünk, hogy azokban az enciklopédikus könyvkiadóállalkozásokban, melyek a művelt nemzetek közvéleményét ma már csaknem kizárólagosan irányítják, legjobb tudósainknak nemzetünket, földünket és kultúránkat ismertető cikkei és kötetei útján magyar gondolkozásunkkal mi is megszólaljunk. Mindent meg kell tennünk, hogy nagy íróink munkái kitűnő fordításban a külföldön minél jobban elterjedjenek s elérjék azt a széleskörű elismerést és tiszteletet, mely eddig csak kevésbé jutott osztályrészünkül, mert nyelvünknek szűk határa miatt méltóképen általánossá még nem lehetett.

Veszteségeink nagyok, de hinnünk kell, hogy megfeszített akarattal, nagy munkával kiköszörülhetjük a csorbát. Az egész világ közvéleményével állunk harcban, a nemzetietlen elemek hatalmas belső ostromának kellett és kell helytállanunk, de minden magyar szívében ott legyen az öntudat, hogy egyesített munkánk, céltudatos törekvéseink visszaszerezhetik még az elvesztett erőt, a régi hírnevet.

Nyireő István.